PARCURSUL ROMÂNESC AL LUI ANDREI CODRESCU*

Radu Pavel Gheo
(Universitatea de Vest din Timişoara)
gheoradu@yahoo.com

The Romanian Literary Career of Andrei Codrescu
Andrei Codrescu is arguably the most popular contemporary American writer of Romanian origin. In 1965, at the moment of his immigration – or exile, as Codrescu perceives it –, he was an aspiring Romanian poet, as he had published around a dozen of poems in various literary magazines. Surprisingly enough, eight years later, when he had already switched languages and started to gain recognition as an American poet, he still made an attempt to publish a book containing his early poems from exile, written in Romanian. The book, entitled *Instrumentul negru* ("The Black Instrument"), would be published in Romania only in 2005, and its author would regard it as a gesture of reclaiming his native poetic identity. Moreover, in 2007, Andrei Codrescu, together with Ruxandra Cesereanu, published a poetry volume entitled *Submarinul iertat* that was translated into English by Codrescu himself two years later, as *Forgiven Submarine*. The book was initially written in Romanian language and it represented Codrescu's symbolic return to his primary language, in a poetic tandem. The complex relationship between the initial version of the book and its translation/recreation into English offers an opportunity to analyze the particularities of this unique act of creation *cum* self-translation, as the initial author is also the translator of the book. It is generally accepted that the acknowledged influence of the Romanian language on Codrescu's early English poems from the 1970s was the source of his being labelled a "Balkan surrealist" in America, and it proves the existence of a deep Romanian cultural background that has shaped (or at least influenced) his English creation. His creation, together with its roots and its ensuing versatile evolution, illustrates the cultural complexity of bilingual authors in general and offers a pertinent insight into the way Codrescu relates to the language of its origins, the Romanian language.

Keywords: *Andrei Codrescu, exile, literary identity, language, translation*

Cel mai cunoscut scriitor de origine română din Statele Unite este la ora actuală Andrei Codrescu, poet, prozator, eseist, fost profesor de literatură comparată la Louisiana State University şi editor al revistei electronice *Exquisite Corpse: A Journal of Letters & Life*. În plus, o rubrică personală la postul de radio de stat National Public Radio, în cadrul emisiunii „All Things Considered", rubrică pe care a început s-o susţină săptămânal începând din 1983, l-a făcut foarte popular pe întreg teritoriul Statelor Unite. Personalitate culturală polivalentă şi cu o activitate prodigioasă – în special în zona creaţiei poetice –, Andrei Codrescu este în acelaşi timp şi unul dintre autorii care ilustrează foarte bine volatilitatea conceptului de literatură naţională şi provocările cu care se confruntă astăzi acest concept în forma sa tradiţională atât în mediile culturale şi academice, cât şi în spaţiul public.

Născut în 20 decembrie 1946 în Sibiu, cu numele de Andrei Ivanovitch (probabil Ivanovici) Perlmutter, viitorul poet şi prozator american va urma cursurile liceului Gheorghe Lazăr din oraşul natal. La încheierea studiilor liceale va emigra împreună cu mama lui, în urma unui acord încheiat de statul comunist român cu statul Israel. Înainte de emigrare, în anii adolescenţei, cel care avea să devină Andrei Codrescu a participat la cenacluri şi întâlniri literare în oraşul său natal, a cunoscut scriitori consacraţi şi redactori de reviste literare şi a început să scrie versuri în limba română. Dintre poeziile sale româneşti de tinereţe, un grupaj consistent, recuperatoriu, a fost publicat în revista *România literară* în vara anului 2008. Grupajul include şi un comentariu al lui Andrei Codrescu, în care acesta îşi aminteşte că în acei ani a petrecut o lună „la hidrocentrala în construcţie din Argeş unde fusesem trimis cu poetul Ion Gheorghe (*in loco parentis*) să acumulez «experienţa» necesară pentru transformarea mea eventuală într-un «poet al poporului»" (Codrescu 2006). Aşadar, dacă nu ar fi emigrat, tânărul Andrei Perlmutter ar fi avut

BDD-A8596 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:31:01 UTC)

toate datele pentru a deveni un poet de limbă română – sau un viitor disident. Oricum, în selecţia citată este inclus, printre altele, un poem apărut în 1 aprilie 1962 în revista *Luceafărul*, la rubrica „Poşta redacţiei", poem intitulat, în spiritul epocii, *Şantier* şi semnat cu numele de Andrei Per[l]mutter. E, probabil, singurul text publicat vreodată de acest scriitor cu numele său real. În 1964 îi mai apar câteva poezii în revistele *Steaua* şi *Luceafărul*, semnate de acum cu pseudonimul Andrei Steiu, pe care şi-l va păstra pe toată durata şederii sale în România.

În primii ani de după emigrare va scrie în continuare poezii în limba română şi le va publica sporadic în diverse reviste româneşti din exil, dar va semna o perioadă cu un alt pseudonim, unul feminin, Maria Parfenie, înainte ca Perlmutter-Steiu să devină Codrescu: „Am inventat o poetă feministă şi tradiţionalistă, numită Maria Parfenie, care-a fost publicată în reviste din exil, *Revista Fundaţiilor Regale*, *Limite*, *Destin*, dar şi în ţară, în *Luceafărul*, de M.R. Paraschivescu"(Pricop 1997). Abia în Statele Unite, începând cu anul 1968, începe să scrie în limba engleză, renunţând încet-încet la română, iar în 1970 debutează cu volumul *License to Carry a Gun*, apărut la Big Table Publishing Company, în urma obţinerii premiului Big Table pentru poeţi debutanţi. De atunci şi până în prezent Andrei Codrescu a publicat în limba engleză peste patruzeci de volume de poezie, proză şi eseistică, impunându-se ca unul din autorii reprezentativi ai aşa-numitei New York School of Poetry şi, ulterior, ca personalitate media unanim recunoscută în Statele Unite.

Cu toate acestea, în 1973, la trei ani după debutul său american, timp în care mai publică alte câteva volume de versuri în engleză, unele în tiraje mici, şapirografiate (*A Serious Morning*, Capra Press, Santa Barbara, 1973; *& grammar & money*, Arif Press, Berkeley, 1973; *Secret Training*, Grape Press, San Francisco, 1973; *The History of the Growth of Heaven*, George Braziller, San Francisco, 1973), Andrei Codrescu ia legătura cu poetul român în exil Ştefan Baciu, editorul revistei *Mele*, exprimându-şi dorinţa de a-şi edita un volum de poezii în limba română, în care să includă o selecţie din versurile scrise de el în această limbă până în 1968. Ştefan Baciu va selecta un set de poeme şi va constitui un volum ce urma să se numească *Instrumentul negru*, dar care, din motive azi uitate, nu mai apare. Va apărea abia în anul 2005, în România, la Editura Scrisul Românesc din Craiova, cu titlul *Instrumentul negru. Poezii, 1965-1968*, ca parte a procesului de recuperare a lui Andrei Codrescu de către literatura română şi de revenire a lui în spaţiul literar românesc. Este un proces la care participă cu entuziasm însuşi poetul, care pomeneşte, într-o introducere intitulată „Istoria *Instrumentului negru*", de un alt volum, pe care îl proiectase încă înainte de plecarea din România. Într-o vădită încercare de legitimare suplimentară a condiţiei sale de poet român, el asociază trecutului său literar două nume prestigioase din cultura română: „Înainte de plecare, în martie 1965, aveam deja gata un volumaş pe care l-am prezentat lui Nicolae Manolescu (încurajat de mama lui, profesoara mea de franceză de la Liceul «Gheorghe Lazăr» din Sibiu) şi lui Nichita Stănescu. Ambii au fost calzi şi bine dispuşi către versurile mele şi aveau şi sfaturi pentru viitor." (Codrescu 2005a: 9).

În prefaţa (uşor preţioasă) la acest volum, scrisă în octombrie 1974 şi apărută după mai bine de trei decenii, Ştefan Baciu subliniază încă de pe acum (de pe atunci) apartenenţa lingvistică a lui Codrescu la literatura română:

> Astfel, poetul plecat din Sibiu la sfârşitul copilăriei se reîntoarce în duh şi cuvânt, ca bărbat, ca să reafirme, cu o forţă şi o mânie care îi aparţin ca două decoraţii, puterea atotprezentată a limbii româneşti, nepătată şi nepartinică, pe care noi, Don Quijoţii din Exil, cei din „străina străinătate" a lui Aron Cotruş, încercăm s-o apărăm şi s-o salvăm – cu cât sacrificiul – din zilele lui Iosif Visarionovich (a cărui arătare bântuie poezia lui Codrescu ca un blestem)... (Baciu 2005: 14)

Se remarcă importanţa fundamentală alocată limbii române, ca emblemă şi element unificator al exilaţilor, printre care Baciu îl include fără reţineri pe poetul emigrat din aceeaşi ţară cu el. Ironia destinului face ca tocmai în acea perioadă să aibă loc şi ascensiunea literară a lui Andrei Codrescu în Statele Unite ca poet de limbă engleză.

BDD-A8596 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:31:01 UTC)

Surprinzătoare este în acest volum evoluţia poetică a încă-românului Andrei Codrescu din acei ani (1965-1968), de la poemele din ciclul intitulat „Sibiu-Roma/ 1965-1966” la cele incluse în ciclul „5 dezlegări la marginea uitării/ San Francisco – 1968”. Iată, de exemplu, un fragment din poemul „Visul lor”, scris în perioada de început a exilului şi inclus în primul ciclu citat:

> Am intrat desculţ în visul animalelor casei
> În visul strămoşeştilor animale ale casei. Şi iată ce visau:
> Moscova înzăpezită
> picioarele negre ale unui mujic ud
> sabia curbă a începuturilor de psihologie turcească
> o vrăjitoare ascunsă în fundul unei ceşti de cafea
> un desfrâu roman într-o iarbă înaltă... (Codrescu 2005a: 30)

Un poem politico-metafizic, cu imagini destul de transparente pentru acea epocă, cu tonuri de revoltă înăbuşită în pretextul visului, „Visul lor” ilustrează destul de clar o voce poetică încă în formare, dar puternică, rebelă şi originală. Prin comparaţie, iată şi două fragmente extrase din prima din cele „5 dezlegări...” scrise mai târziu, în 1968, la începutul perioadei americane a lui Codrescu:

> Iubire de pază, limbă Românească cu şopârle
> Şi gâze şi ciuperci de aramă şi pâlcuri de ochi
> Şi leagăne de noroc.
> Şi-mi revine, şi-mi revine...
>
> Nimic nu mă opreşte. Duhul cărturesc
> Mă poartă pe spate ca o icoană
> Şi când mi-e foame, nu pot să flămânzesc;
> Hrană dulce, grai Românesc... (Codrescu 2005a: 103, 104)

Tonalitatea poetică este cu totul alta, iar vocea originală a poetului pare acoperită de vocea biografică a exilatului, inadaptat la noua lume în care trăieşte şi nostalgic după ţara şi limba pe care le-a părăsit şi pe care le idealizează, scăldându-se în sonurile ei, în consonanţă cu lirica de tip tradiţionalist a multor poeţi exilaţi din România după al Doilea Război Mondial („duh cărturesc”, „icoană”, „grai Românesc”). Sursa acestei tonalităţi nostalgic-tradiţionaliste, mai degrabă sentimentală, personală, decât pur estetică, o explică Andrei Codrescu atunci când rememorează acea epocă de ruptură din viaţa sa: „În acei ani am simţit puternic prezenţa limbii româneşti şi a ţării din care plecasem: aceste poezii s-au revărsat din dor şi dragoste, un şuvoi puternic de limbaj inspirat de retragerea a tot ce era material împrejurul lui...” (Codrescu 2005b: 5). Aşadar, chiar dacă din punct de vedere estetic aceste poezii mai târzii ilustrează o involuţie a poetului de limbă română, fenomenul are o evidentă explicaţie emoţională.

Să reţinem totuşi faptul că, deşi după 1968 tânărul poet exilat s-a orientat decisiv spre limba engleză, nu a renunţat (sau nu renunţase încă în 1973) la dorinţa de a publica – de a debuta într-un volum – în limba română. Mai mult, la peste trei decenii după încercarea eşuată din 1973, îşi publică volumul cu poeziile de tinereţe, scrise în limba română, chiar în România, în forma în care acesta fusese structurat de Ştefan Baciu, subliniind importanţa pe care o are pentru el *Instrumentul negru*: „Aşa se desfăşoară ironiile vieţii: volumul meu de debut în româneşte apare în România după un ocol american de aproape jumătate de secol.” (Codrescu 2005a: 11). E un gest simbolic, prin care Codrescu îşi afirmă apartenenţa la literatura română, o declaraţie de fidelitate, recunoscută şi acceptată de majoritatea criticilor şi istoricilor literari din ţara lui de origine. Ce-i drept, această recuperare a liricii sale româneşti vine în siajul succesului ca poet, prozator şi eseist american, validându-i şi întărindu-i poziţia de autor român de valoare din exil, dar pe baza creaţiei sale în limba engleză.

BDD-A8596 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:31:01 UTC)

După 1990 i se traduc într-un ritm accelerat multe din cărţile scrise în engleză – atât volume de proză, cât şi de poezie –, într-un proces conştient de recuperare prin traducere, ce îl impune în conştiinţa publicului românesc. Codrescu însuşi consideră apariţia traducerilor sale din engleză în română ca pe un „debut" românesc: „Debutul meu aşa-zis «literar» nu începe în România decât în anul 1997, cu ediţia bilingvă de poezii *Alien Candor/ Candoare străină*, tradusă de Ioana Ieronim, publicată la Fundaţia Culturală Română"(Codrescu 2005b: 58). Un argument mult mai solid l-ar constitui, desigur, volumul de versuri în limba română amintit anterior, *Instrumentul negru. Poezii, 1965-1968*.

În 2007 Codrescu publică, în colaborare cu poeta şi prozatoarea clujeană Ruxandra Cesereanu, un nou volum de versuri, scris – după aproape patru decenii – direct în română, ca o revenire simbolică la limba literară a ţării sale de origine. Volumul se intitulează *Submarinul iertat* şi a apărut la Editura Brumar din Timişoara, cu o prefaţă a unui autor român admirat de Codrescu: Mircea Cărtărescu. Elaborat într-o manieră experimentalistă inedită, *Submarinul iertat* este rezultatul unui schimb îndelung de e-mailuri poetice în româneşte între cei doi autori şi, dintr-o anumită perspectivă, se înrudeşte întru câtva cu volumul în limba română al Hertei Müller *Este sau nu este Ion* (Editura Polirom, Iaşi, 2005). Deşi la prima vedere cele două cărţi par greu de asociat (conţinutul, finalitatea, forma şi tehnica de elaborare sunt complet diferite), ele se înrudesc printr-un demers recuperatoriu comun: ambele marchează o revenire la o limbă devenită străină (înstrăinată), care, fără a fi limba scrisului acestor doi autori, este totuşi limba ţării şi culturii de origine a acestor doi autori exilaţi din România. Andrei Codrescu declara că „În română am scris cu voioşie, ca un copil, delectându-mă cu prospeţimea unei uitate limbi-submarin... Poemul nostru [al lui Codrescu şi al Ruxandrei Cesereanu] a încercat, într-un fel, să recupereze inocenţele amândurora: a mea ca poet român, a ei ca adversar redutabil în proză" (Codrescu 2012: 33, 34). Aceeaşi percepţie au avut-o şi criticii literari din România. Într-o recenzie apărută în *România literară*, Cosmin Ciotloş afirmă că:

> Odată cu *Submarinul iertat* (meşteşugit, împreună cu Ruxandra Cesereanu, după algoritmii unui poem epistolar sau ai unui *exquisite corpse* lipsit de norme), vom vorbi cu mult mai multă destindere şi cu mult mai netulburată încredere despre poetul român Andrei Codrescu. Scrisă – iată – direct în limba pe care a abandonat-o acum patruzeci de ani, cartea aceasta va reprezenta pentru o bună parte dintre cititorii de *License to Carry a Gun*, *Alien Candor*, *Scrisori din New Orleans* sau *Wakefield*, un prag şi un testimoniu. (Ciotloş 2007)

Mai mult, criticul menţionat se raliază opiniei generale asupra statutului lui Codrescu atunci când adaugă „Cred că revenirea lui Codrescu în canonul românesc s-a produs deja, cu ceva ani în urmă, odată cu prima traducere în română pe care fostul *beatnik* şi-a dorit-o. Şi asupra căreia şi-a dat – ca vorbitor nativ, să nu uităm – acordul". Tot el încadrează ulterior fără ezitare *Submarinul iertat* în spaţiul literaturii autohtone: „Volumul acesta e, fără nici o retorică gratuită, singular în spaţiul poeziei româneşti." (Ciotloş 2007). O părere similară enunţă criticul Paul Cernat într-o cronică dedicată acestei apariţii editoriale, unde, vorbind despre geneza cărţii, spune că „Iniţiativa şi conceptul aparţin Ruxandrei Cesereanu, mare amatoare de experimente colective şi de *creative writing*, iar poetul/ prozatorul/ ziaristul american şi «neo-*beatnik*» a intrat în joc fără ezitare, modelându-l şi făcându-şi astfel, după 40 de ani, *come back*-ul în poezia română." (Cernat 2008). Termenul *come-back* folosit aici presupune existenţa unui parcurs poetic anterior al lui Codrescu în spaţiul literaturii române, parcurs întrerupt de exilul în Statele Unite, deşi în realitate acest parcurs e mai degrabă recuperat, revalorizat şi augmentat *a posteriori*, în siajul operei sale în engleză din perioada 1970-1990.

Afirmaţia lui Paul Cernat nu e însă incorectă, căci Andrei Codrescu s-a autoedificat ca scriitor american fără a renunţa vreodată la identitatea de scriitor (poet) român, aşa cum o arată şi *Instrumentul negru*, proiectul său de volum din 1973, conceput împreună cu Ştefan Baciu. Într-un fel, el s-a tradus cultural ca scriitor român; nu doar originar din România, ci şi format în

BDD-A8596 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:31:01 UTC)

România, ca poet care îşi toarnă experienţa şi talentul poetic de sorginte românească într-o formă americană prin intermediul limbii engleze – ceea ce i-a atras iniţial eticheta de poet suprarealist. Caracterul aproximativ al acestei etichete e devoalat chiar de Codrescu: „Am fost deseori etichetat ca suprarealist, de persoane care nu ar recunoaşte un suprarealist nici dacă le-ar ieşi unul pe gură într-un restaurant franţuzesc, şi nu numai de către acestea. Ceea ce este luat de obicei drept suprarealism este un fel diferit de a vorbi. Ecourile metaforice ale limbii române în engleză sună suprareal." (Codrescu 1995: 161). Peste câteva pagini scriitorul va explica mai detaliat transformările pe care le-a suferit poezia sa, revenind parţial asupra declaraţiei anterioare:

> Poezia pe care am scris-o la douăzeci de ani era un amalgam de impresii proaspete asupra Lumii Noi turnate în aranjamentul frazal al poeziei româneşti contemporane la modă la data plecării mele. [...] Aş fi putut folosi descoperirile lui Blaga pentru a face un salt într-un fel de lirism sufocat. Dar aveam simpatii suprarealiste fireşti şi eram hotărât să nu-i dezamăgesc pe balcanici: de altfel, noi inventasem dadaismul şi dădusem glas absurdului. [...] În mine aveam mai mult: o mulţime de lucruri de spus sau care se voiau spuse şi în fraza blagiană nu se putea. (Codrescu 1995: 178)

Astfel, eticheta pe care o pune Cernat sintaxei lui Codrescu din volumul în limba română *Submarinul iertat*, „Tzara filtrat prin Ginsberg" (Cernat 2008), rezonează cu transformarea lingvistico-poetică prin care se autodefineşte poetul atunci când vorbeşte de trecerea sa la limba engleză – ceea ce ar sugera că, egal cu sine însuşi, Andrei Codrescu urmează un traseu literar propriu, original, bine individualizat, ce poate fi recunoscut şi urmărit indiferent de limba în care şi-a scris opera.

Istoria *Submarinului iertat* întăreşte calitatea bilingvă a scriitorului în discuţie. Volumul publicat în România în 2007 va apărea ulterior şi în Statele Unite, în limba engleză şi română, cu titlul *Forgiven Submarine* (Black Widow Press, Boston, MA, 2009), în traducerea lui Andrei Codrescu. Situaţia nu e inedită în literatura română (prozatoarea australiană de origine română Anamaria Beligan e, alături de Dana Lovinescu, traducătoarea în română a propriilor cărţi, scrise iniţial în limba engleză), dar e semnificativă pentru dubla poziţionare a lui A. Codrescu: traducându-se pe sine însuşi într-o limbă în care e deja recunoscut ca autor, nu întru totul nativ, dar în mod cert original, autentic, poetul american *se re-creează în engleză din română*, reluând la scară mică traseul ce i-a definit existenţa artistică. În atari circumstanţe, raportul dintre traducere şi original devine unul ambiguu, fiindcă, dincolo de identitatea comună a traducătorului şi autorului (a unuia dintre autori), rămâne de rezolvat problema transpunerii cultural-lingvistice a unui conţinut românesc într-unul anglo-saxon, cu toate dificultăţile inerente unei asemenea întreprinderi. Cum afirmă Maria-Sabina Draga Alexandru,

> *Forgiven Submarine* este o mostră de traducere dintre cele mai neobişnuite. Ea îl prezintă pe Andrei Codrescu – unul dintre participanţii la dialogul poetic ce constituie poemul, dar, în acelaşi timp, şi traducătorul versiunii sale originale, româneşti, în engleză – într-un fel de *mise-en-abîme* traductologică. Acesta redescoperă atât vocea sa românească, după decenii de „auto-înstrăinare" [*„foreignising himself"*] în care a scris doar în engleză, cât şi provocarea de a se traduce pe sine însuşi (precum şi pe interlocutoarea sa) în limba engleză. (Draga Alexandru 2012: 301)

Nu vom insista aici asupra problemelor concrete legate de traducerea propriu-zisă. Vom prelua însă aici ideea finală a studiului amintit, conform căreia „traducerea îndeplineşte o funcţie mediatoare, care aduce laolaltă spaţii culturale la fel de diferite ca şi limbile corespunzătoare fiecăruia, dar care împărtăşesc totuşi o tradiţie a migraţiei de la unul la celălalt în condiţiile unui trecut dificil, a cărui complexitate s-a accentuat în anii din urmă" (Draga Alexandru 2012: 309). La fel, dincolo de semnificaţia lui primară, cea a întoarcerii lui Codrescu la limba română, cazul *Submarinul iertat/ Forgiven Submarine* are şi una mai profundă, chiar dacă nu la fel de evidentă,

BDD-A8596 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:31:01 UTC)

căci ilustrează, alegoric, parcursul şi poziţia lui A. Codrescu în cele două culturi şi limbi de la care se revendică: el însuşi este un migrant, un exilat ce s-a tradus în engleză, menţinându-se în postura de punte mediatoare între cele două culturi prin creaţia sa literară în limba engleză. Conştient de asta, poetul de origine română afirmă undeva că „nu m-am despărţit niciodată de România, aşa că, într-un fel sau altul, ea şi-a făcut loc în romanele şi în scrierile mele, aşa încât ar fi interesant pentru mine să ajung la cititorul român, ca să văd dacă aceste rămăşiţe, cultivate în literatura mea, au valoare şi pentru el" (Onofrei 2005).

Revenind la traseul literar al tânărului emigrant Andrei Codrescu, vom găsi nenumărate mărturii precum cea de mai jos, unde scriitorul îşi rememorează tranziţia de la română la engleză şi evaluează influenţa exercitată dintru început de cea dintâi:

> Poeziile mele 1966-1970 erau gândite pe româneşte, dar scrise pe engleză; asta l-a atras pe Paul Carroll, care, în 1970, mi-a dat premiul „Big Table Award" şi a publicat prima mea carte de poezie, *License to Carry a Gun* (1970). Lui Paul Carroll i-a plăcut plasticitatea imagistică care venea direct din română: de ex. „fluierul piciorului", care pe engleză e prozaicul *„ankle"*. Tradus *„the whistle of the foot"*, avea rezonanţă poetică. Din aceste poezii englezeşti de la început mi-a venit o reputaţie „suprarealistă", dar aceasta nu era intenţia mea. Pentru „suprarealism" simt prietenie, dar educaţia mea de poet american vine din obiectivişti, New York School şi generaţia *beat*. Aşa că la întrebarea dumneavoastră: a beneficiat sau a suferit poezia?, aş spune că eu am suferit, dar poezia nu. După 1970 nu am mai scris pe româneşte. (Pricop 1997)

După cum se vede, începuturile scrisului în engleză şi procesul de transfer al imaginarului poetic din română în engleză au rămas bine întipărite în memoria scriitorului, care rememorează adesea – uneori chiar cu aceleaşi exemple – această etapă fondatoare pentru opera sa. Procesul e evidenţiat şi de alţi cercetători; de exemplu, de Anamaria Fălăuş, într-un studiu centrat asupra metamorfozelor identitare ale lui Codrescu. Fălăuş subliniază necesitatea tranziţiei lingvistice spre engleză, dar şi efectul eforturilor iniţiale ale poetului: „Primul impediment în calea exprimării libere de către artist a ideilor, sentimentelor, aspiraţiilor şi gândurilor sale îl constituie limbajul, pe care în cele din urmă acesta îl asimilează prin osmoză, rezultatul fiind o engleză americană amestecată cu şi modulată de română, maghiară, franceză, italiană şi toate celelalte limbi pe care le cunoştea el" (Fălăuş 2012: 158). Astfel, odată ajuns în Statele Unite, în 1966-1967, Codrescu va depăşi în scurt timp impedimentul lingvistic, devenind un scriitor recunoscut de limbă engleză, cu o admirabilă stăpânire a noului limbaj poetic, ce îi va permite să se integreze fără probleme în spaţiul literar american.

O posibilă explicaţie a acestei transformări o dă însuşi Codrescu atunci când se defineşte pur şi simplu ca poet, obliterând delimitările lingvistice: „Intenţia era să fiu poet – cum şi pe ce limbă, nu ştiam. Cred că voiam să fiu *şi poet român, şi poet american*" (Pricop 1997).

Privind retrospectiv, putem spune că scriitorul şi-a atins scopul, chiar cu asupra de măsură. Recunoscut în Statele Unite ca scriitor american de origine română, tânărul exilat a făcut prin biografia sa literară ceea ce, la o scară mai redusă, a făcut prin traducerea *Submarinului iertat*. L-a silit la asta tocmai translatarea sa într-un alt spaţiu, în mijlocul unei alte culturi, al unei alte civilizaţii: „Acest şoc cultural [cel al emigrării – n.n.]... m-a obligat să găsesc puncte în comun şi să construiesc punţi între «stilul balcanic» şi cel «american»" (Codrescu 2005b: 191). Astfel, Codrescu se plasează – şi este plasat de comentatorii din lumea literară – într-un spaţiu comun, de legătură între culturi; nu e un autor de interval, de intermediaritate, ci de *superpoziţie*. Perfect integrat în cultura americană, el îşi păstrează şi identitatea românească (inclusiv pe cea culturală), asumându-şi conştient această superpoziţie şi aducând în spaţiul american un model cultural românesc cu elemente central-europene, pe care îl aclimatizează, îl naturalizează şi îl îmbină cu cel american:

> Mă vedeam, mă văd şi acum, ambasadorul poeziei româneşti sau cel puţin tălmăcitorul anumitor mistere balcanice foarte importante. Nu am încetat să fiu poet român atunci când am devenit poet

BDD-A8596 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:31:01 UTC)

american. Limba română a devenit dimensiunea mea tainică, un motoraş secret, ca şi copilăria, în vreme ce engleza americană acoperea toate aspectele vieţii mele de zi cu zi. [...] Până la urmă au fuzionat, dar a fost nevoie de timp. (Codrescu 1995: 54)

Imediat după 1989, Codrescu se conectează destul de repede la lumea literară din România, de care nu se rupsese niciodată cu totul. Începe să fie tradus, mai întâi cu volume de proză – romanele şi textele sale eseistice –, dar şi de poezie, iar între anii 2000-2007 una din rubricile sale săptămânale, difuzată la National Public Radio şi publicată în diverse săptămânale din S.U.A., apare concomitent, în traducere, în revista românească *Dilema* (şi, ulterior, *Dilema veche*). În 2006, în cadrul Festivalului „Zile şi nopţi de literatură" de la Neptun, Andrei Codrescu primeşte prestigiosul premiu Ovidius, premiu oferit de Uniunea Scriitorilor din România autorilor străini, care a mai fost acordat, printre alţii, şi laureaţilor Nobel Mario Vargas Llosa şi Orhan Pamuk. Între timp, în cele peste două decenii care au trecut de la căderea regimului comunist, scriitorul româno-american s-a întors de mai multe ori în România (prima dată chiar în decembrie 1989 – ianuarie 1990, revenire în urma căreia a publicat un volum de proză jurnalistică intitulat *The Hole in the Flag*[1]).

În general acceptat şi recunoscut ca scriitor român, Andrei Codrescu se plasează totuşi în acel teritoriu ambiguu destinat exilaţilor de altă limbă (în cazul lui, limbă literară), cum o dovedeşte prezenţa sa printre laureaţii premiului Ovidius, din postura de scriitor străin (prezumabil american). La o analiză detaşată, cu instrumentele tradiţionale ale criticii şi istoriei literare, poziţia lui în spaţiul literaturii române este de fapt incertă, în ciuda nenumăratelor sale conexiuni biografice şi culturale cu acest spaţiu şi a acceptării sale formale ca autor român din exil. Evreu originar din România, azi cetăţean american şi scriitor de limbă engleză, Codrescu este încă unul din cazurile ce pun la încercare conceptul tradiţional de literatură naţională şi criteriile folosite pentru delimitarea acestuia. Mai mult, prin felul în care se autodefineşte sau este definit – atât de critica literară din România, cât şi de cea din S.U.A. –, el impune un model de identitate multiformă, deschisă, non-restrictivă şi non-exclusivă, nu doar în plan biografic, ci şi în plan artistic. O astfel de atitudine, indiferent dacă e una premeditată sau spontană, se reflectă sistematic în opera celui ce îşi dorea să fie „şi poet român, şi poet american".

Referinţe bibliografice:

BACIU, Ştefan 2005: *Proiect pentru un afiş: Andrei Codrescu*, in Andrei Codrescu, *Instrumentul negru. Poezii, 1965-1968*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, pp. 13-14.

CERNAT, Paul 2008: *Submarinul şi trupelnicia*, in „Observator cultural", VIII, nr. 409.

CIOTLOŞ, Cosmin 2007: *Decret de graţiere*, in „România literară", XXXIX, nr. 24.

CODRESCU, Andrei 1995: *Dispariţia lui „afară": un manifest al evadării*, Bucureşti, Editura Univers, traducere din limba engleză de Ruxandra Vasilescu.

CODRESCU, Andrei 2005a: *Instrumentul negru. Poezii, 1965-1968*, Craiova, Editura Scrisul Românesc.

CODRESCU, Andrei 2005b: *Miracol şi catastrofă – dialoguri cu Robert Lazu*, Arad, Editura Hartmann.

CODRESCU, Andrei 2006: *Poemele în limba română ale tânărului Andrei Codrescu*, in „România literară", XXXVIII, nr. 25.

CODRESCU, Andrei 2012: *Bibliodeath: My Archives (With Life in Footnotes)*, ANTIBOOKCLUB.

DRAGA ALEXANDRU, Maria-Sabina 2012, *Transatlantic translations as identity mediating discourses*, in „Perspectives: Studies in Traductology", vol. 20, nr. 3, pp. 297-311.

FĂLĂUŞ, Anamaria 2012: *Identity Metamorphoses in Andrei Codrescu's Exilic Memoir „An Involuntary Genius in America's Shoes (and what happened afterwards)"*, in „The Scientific Journal of Humanistic Studies", IV, nr. 7, pp. 157-161.

[1] *The Hole in the Flag*, Morrow, New York, 1991; Avon, New York, 1992. Volumul a apărut în traducere în România cu titlul *Gaura din steag*, mai întâi la Editura Athena, Bucureşti, 1997, într-o ediţie cu tiraj confidenţial, fiind reeditat ulterior, în 2008, de Editura Curtea Veche, în traducerea Ioanei Avădani.

BDD-A8596 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:31:01 UTC)

ONOFREI, George 2005: *„Sunt un poet care a ajuns să scrie proză”* (interviu cu Andrei Codrescu), in „Suplimentul de cultură”, I, nr. 20.
PRICOP, Constantin 1997: *Sensul diferenţei a fost cu mine de când m-am născut* (interviu cu Andrei Codrescu), in „România literară”, XXIX, nr. 45.

* *Această lucrare a fost cofinanțată din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, Cod Contract: POSDRU/159/1.5/S/140863, Cercetători competitivi pe plan european în domeniul Științelor Umaniste și Socio-economice. Rețea de cercetare multiregională (CCPE).*

BDD-A8596 © 2013-2014 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:31:01 UTC)